

**Министерство образования и науки Украины
Таврический национальный университет им.В.И.Вернадского
Географический факультет
Крымский отдел Украинского географического общества**

**ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ
И ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КРЫМА
В МНОГОВЕКТОРНОМ ИЗМЕРЕНИИ УКРАИНЫ**

**Материалы Международной научной конференции,
посвященной 70-летию географического факультета
(Симферополь, 20-22 мая 2004 г.)**

Симферополь 2004

УДК 327.001 + 911.3 (477)

ББК 66.4 (4 Укр) + 26.8

Геополитические и географические проблемы Крыма в многовекторном измерении Украины // Материалы Международной научной конференции, посвященной 70-летию географического факультета (Симферополь, 20-22 мая 2004 г.). – Симферополь: Таврический национальный университет им. В.И.Вернадского, 2004. - 378 с.

В сборнике представлены результаты теоретических и прикладных геополитических, физико- и экономико-географических исследований, проведенных в Крыму и различных регионах Украины. Большое внимание уделено антропогенной нагрузке на ландшафты Крыма и прилегающие морские акватории, приведены новые методические разработки эколого-географических оценок геосистем, рассмотрены современные направления рационального использования природных ресурсов Крыма и Украины, а также различные прикладные аспекты физической и экономической географии.

Для работников научно-исследовательских институтов, преподавателей, географов, экологов, студентов.

Редакционная коллегия:

Багров Н.В., д-р геогр. наук, чл.-корр. НАН Украины, профессор

Безруков Ю.Ф., канд. геогр. наук, доцент

Боков В.А., д-р геогр. наук, профессор

Вахрушев Б.А., канд. геол.-мин. наук, доцент (председатель)

Ена В.Г., канд. геогр. наук, профессор

Кузнецов А.Г., канд. геол.-мин. наук, доцент

Лысенко Н.И., д-р геогр. наук, профессор

Олиферов А.Н., д-р геогр. наук, профессор

Позаченюк Е.А., д-р геогр. наук, профессор

Скребец Г.Н., канд. геогр. наук, доцент (ответственный секретарь).

Печатается по решению Ученого Совета географического факультета Таврического национального университета им. В.И.Вернадского

ОЦІНКА РУСЛОВИХ ПРОЦЕСІВ РІЧОК ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Експертологія - новий напрямок наукових досліджень в географії, екології, природокористуванні. В останні роки, в зв'язку з виникненням численних техногенних аварій та природно-техногенних катастроф, значний інтерес громадськості, органів місцевої влади отримали проблеми оцінки можливих негативних впливів на довкілля. Основна роль в процесі такої оцінки належить екологічній експертизі.

В Україні відбулися значні позитивні зміни у процесі вдосконалення законодавчої бази щодо проведення екологічної експертизи, розповсюдження практики виконання ОВНС, розробки методичного забезпечення та організації експертизи. Окремо слід відмітити ґрунтовні дослідження і узагальнення досвіду участі громадськості в екологічній експертизі при виконанні демонстраційного проекту ОВНС в Івано-Франківській області / 1/. Розвиток теоретичних основ екологічної, геоекологічної експертизи в Україні тісно пов'язаний з працями вчених Таврійського національного університету /2/.

Виконання геоекологічної експертизи основна увага приділяється вивченню тієї складової довкілля, на яку передбачається найінтенсивніший вплив. При будівництві інженерних споруд в руслах і на заплавах річок важливе значення має достовірна оцінка їх гідрологічного режиму, руслового процесу та загального екологічного стану водного об'єкту. Аналіз багаторічних спостережень за русловими деформаціями річок показав, що спорудження мостів, будівництво протипаводкових дамб, берегоукріплень, добування алювію тощо сприяють значному випрямленню та врізанню русел, просіданню рівнів води, а скидання в ріку стічних та зливових вод, засмічення берегів сприяє замуленню і деградації малих річок. Оскільки більшість русел річок України вже зазнала значної антропогенної трансформації, при проведенні експертної оцінки проектів необхідно враховувати ці зміни, а також їх еволюційну неминучість в майбутньому. Пропонуємо виконувати експертну оцінку можливого впливу на русла річок в залежності від ступеню їх антропогенної трансформації. При цьому необхідно виділяти: - природні ділянки ріки; природні ділянки з помітними змінами руслоформуєчих факторів, пов'язаними з розорюванням, вирубуванням лісів на водозборі; ділянки розташування однієї інженерної споруди, яка здійснює локальний вплив на русло; - ділянки розташування однієї або декількох інженерних споруд, які здійснюють вплив на русловий режим на великій відстані; - урбанізовані ділянки з великою кількістю споруд, які значно впливають на процеси руслоформування. Проектування будівництва на перших двох ділянках можна здійснювати на основі оцінки реального стану довкілля. Розрахунки по споруді, яку планується розташувати на останніх ділянках необхідно проводити з врахуванням антропогенних змін, що відбулися, чи можуть відбутися в водному, русловому режимі ріки, режимі стоку наносів тощо. Наприклад, при виявленні тенденції

врізання русла ріки, яка може бути результатом штучного стиснення дамбами, мостами, прокладання підводних трубопроводів, випусків стічних вод необхідно здійснювати на більшу глибину, щоб запобігти розмиву дна, розриву труб і створенню екологічно небезпечної аварійної ситуації.

Оскільки при проведенні передпроектного етапу експертизи важливим є виявлення обмежуючих факторів проектування, в підрозділ ОВНС необхідно включити оцінку екологічно допустимих витрат води з точки зору умов руслоформування /3/, а також оцінку стійкості і загального стану річкового русла.

Література

1. Адаменко Я.О. Досвід проведення демонстраційного проекту ОВНС в Івано-Франківській області //Нормативні та практичні аспекти виконання оцінки впливу на навколишнє середовище – К.: "Веселка". 2003. С.99-127.
2. Позаченюк К.А. Введение в геоэкологическую экспертизу: междисциплинарный подход, функциональные типы, объектные ориентации.- Симферополь: Таврия.1999 – 413 с.
3. Ободовський О.Г. Гідролого-екологічна оцінка руслових процесів (на прикладі річок України).- К.:Ніка-Центр, 201.-274 с.

Гущин Г.К.

Карадагская научно-исследовательская геофизическая обсерватория

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКОГО МОНИТОРИНГА В КРЫМУ

Современная цивилизация развивается в условиях непрерывно нарастающего экологического кризиса, выход из которого вроде бы просматривается в случае перехода к устойчивому развитию. Однако, мероприятия мирового сообщества по нейтрализации негативных предположительно антропогенных последствий настолько дорогостоящи, что требуют объединения материальных ресурсов всех государств мира. А ведь некоторые нежелательные проявления, принимаемые сейчас за антропогенные, могут оказаться последствиями цикличности природных процессов. Поэтому, чтобы установить очередность глобальных мероприятий, нужен хорошо организованный геофизико-экологический и социально-экономический мониторинг. Очень актуальными являются метеорологические аспекты мониторинга, ибо изменения в атмосфере непрерывно отражаются на состоянии живой природы.

Крым является уникальной территорией для организации почти любого геофизического мониторинга. Расположение полуострова посередине между полюсом и экватором способствует появлению над Крымом арктических, полярных и тропических воздушных масс с характерными для них метеорологическими, актинометрическими и озонметрическими параметрами. Чаше Крым зависит от влияния севера и, таким образом, его климат наиболее приближается к климату юга Украины. Но и тропический воздух напоминает о себе во все сезоны года. Значительная обособленность и выдвинутость Крыма в морскую акваторию позволяет прибрежным станциям, расположенным вдали от промышленных предприятий и транспортных магистралей, контролировать параметры морских воздушных масс на фоновом уровне. Таким условиям отвечают наблюдения в Карадагской научно-исследовательской

ОГЛАВЛЕНИЕ

СЕКЦИЯ 1

Крым в геополитическом и экономико-географическом измерении Украины

<i>Шищенко П.Г., Олійник Я.Б., Дмитрук О.Ю., Муніч Н.В.</i> СТАНДАРТИ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ	3
<i>Александрова Т.Д.</i> О НАУЧНЫХ СВЯЗЯХ И СОВМЕСТНЫХ РАБОТАХ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА ТАВРИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА И ИНСТИТУТА ГЕОГРАФИИ РАН.....	5
<i>Олійник Я.Б., Фесик Н.Г.</i> ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ НОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АР КРИМ ..	7
<i>О.Г.Топчісе</i> ПАРАДИГМИ ГЕОГРАФІЇ І ПРЕДМЕТНА ОБЛАСТЬ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ	9
<i>Балабанов Г.В.</i> ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА УКРАИНУ	12
<i>І.О. Горленко, Л.Л.</i> АР КРИМ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ	15
<i>Голиков А.П., Головина С.Н., Казакова Н.А.</i> КРЫМ КАК ПЕРЕКРЕСТОК УКРАИНСКО-РОССИЙСКИХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПОТОКОВ	17
<i>Тетиор А.Н.</i> ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЕ «ИЗМЕРЕНИЯ» КРЫМА КАК НЕРАЗДЕЛИМЫЕ КОМПОНЕНТЫ ЕГО ГЕОСОЦИАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ	19
<i>Хільчевська І.Г.</i> ГЕОЕКОНОМІЧНА РОЛЬ КРИМУ В УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИХ ВІДНОСИНАХ	22
<i>Ровенчак І.І., Смолянінов С.П.</i> ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СИТУАЦІЇ У КРИМСЬКІЙ АВТОНОМІЇ.....	24
<i>Дністрянський М.С.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ЕТНОПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ І КРИМУ В КОНТЕКСТІ КОНСТРУКТИВНОЇ ЗРІВНОВАЖЕНОЇ ГЕОПОЛІТИКИ.....	26
<i>Кілінська К.Й.</i> ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕРИТОРІЇ КАРПАТО-ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ	28
<i>Кузишин А.В.</i> СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ЧИННИК І СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕОПОЛІТИКИ	31
<i>Лозинський Р. М.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕТНОЛІНГВІСТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В КРИМУ.....	33
<i>Захаров Е.П.</i> ПРИОРИТЕТЫ ЭНЕРГОСБЕРЕЖЕНИЯ И ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ	36

Смирнова В.Г., Горшеніна Л.В. ОЦІНКА РУСЛОВИХ ПРОЦЕСІВ РІЧОК ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	160
Гущин Г.К. ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКОГО МОНИТОРИНГА В КРЫМУ	161
Агаркова-Лях И.В. ТИПЫ ПАРАГЕНЕТИЧЕСКИХ ЛАНДШАФТНЫХ КОМПЛЕКСОВ БЕРЕГОВОЙ ЗОНЫ КРЫМА	163
Амеличев Г.Н. СНЕЖНО-ЛЕДОВЫЕ ОТЛОЖЕНИЯ КАРСТОВЫХ ПОЛОСТЕЙ ЧАТЫРДАГА: ГЕНЕЗИС И ЭВОЛЮЦИЯ	165
Байдіков І.А. ПРО ЛАНДШАФТНИЙ КАРКАС ЕКОМЕРЕЖІ КРИМСЬКОГО ПРИАЗОВ'Я	167
Безверхнюк Т.Н., Демченко В.В. ТИПОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ТЕРРИТОРИИ ПО СПЕЦИФИКЕ РЕАКЦИИ НА ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ СИТУАЦИИ	169
Беляева О.И., Шадріна Т. В. К ВОПРОСУ О НЕФТЯНОМ ЗАГРЯЗНЕНИИ ПОЧВ И ЛИВНЕВЫХ СТОКОВ В РАЙОНЕ СЕВАСТОПОЛЯ	172
Блага Н.Н. ВЛИЯНИЕ РЕЛЬЕФА НА РАСПРЕДЕЛЕНИЕ РЕКРЕАЦИОННЫХ НАГРУЗОК (НА ПРИМЕРЕ ГОРНОГО КРЫМА)	174
Бобра Т.В. ИЗУЧЕНИЕ ЭКОТОНИЗАЦИИ ГЕОПРОСТРАНСТВА КАК ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ ГЕОГРАФИЧЕСКОЙ НАУКИ	175
Вацет Е.Е. ГЕОЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СЕТИ РЕГИОНАЛЬНОГО УРОВНЯ	180
Гаркуша Л.Я., Соцкова Л.М. ТЕНДЕНЦИИ ТРАНСФОРМАЦИИ РАСТИТЕЛЬНОГО ПОКРОВА ПРИСИВАШЬЯ ПОД ВЛИЯНИЕМ ОРОШЕНИЯ	182
Герасимов М. Е. ЗАКОНОМЕРНОСТИ ГЛУБИННОГО СТРОЕНИЯ ЮГА УКРАИНЫ С ПОЗИЦИЙ АКТУАЛИСТИЧЕСКОЙ ГЕОДИНАМИКИ, ОПРЕДЕЛЯЮЩИЕ ЭВОЛЮЦИЮ ЛАНДШАФТА, СРЕДЫ ОБИТАНИЯ И ФОРМИРОВАНИЕ МИНЕРАЛЬНО-СЫРЬЕВЫХ РЕСУРСОВ	184
Глущенко И. В., Николаева Е. Н. ГИС-МОДЕЛИРОВАНИЕ В РЕШЕНИИ ЗАДАЧИ ОЦЕНКИ ВОЗДЕЙСТВИЯ ИСТОЧНИКОВ ВЫБРОСОВ ЗАГРЯЗНЯЮЩИХ ВЕЩЕСТВ НА ВОЗДУШНЫЙ БАССЕЙН г. СИМФЕРОПОЛЯ	187
Глущенко И.В. ПРИНЦИПЫ ГЕОИНФОРМАЦИОННОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ СОСТОЯНИЙ ЛАНДШАФТНЫХ КОМПЛЕКСОВ	189
Горбунов Р.В. ПРОГРАММА МЕСТНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ДЕЙСТВИЙ В ЕВПАТОРИИ	190
Греков С. А. К ВОПРОСУ ОБ ИСТОРИИ ИССЛЕДОВАНИЙ ПРИРОДЫ КРЫМСКОГО ПОЛУОСТРОВА	192
Губанов И.Г. ЖЕЛЕЗНЫЕ РУДЫ КЕРЧЕНСКОГО БАССЕЙНА – СУЩЕСТВЕННЫЙ РЕЗЕРВ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО СЫРЬЯ УКРАИНЫ	195
Гудзевич А. В. ГЕОГРАФІЧНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ І КРИМУ	197